

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta
Katedra českého jazyka a literatury

Specifika slovní zásoby fotbalového prostředí

Bakalářská práce

Autor: David Macoun
Studijní program: B7202 Mediální a komunikační studia
Studijní obor: Literární dokumentaristika a teorie čtenářst.
Vedoucí práce: prof. dr hab. Jaroslav Lipowski

Hradec Králové

2016

Univerzita Hradec Králové
Pedagogická fakulta

Zadání bakalářské práce

Autor: David Macoun

Studium: P12994

Studijní program: B7202 Mediální a komunikační studia

Studijní obor: Literární dokumentaristika a teorie čtenářství

Název závěrečné práce: **Specifika slovní zásoby fotbalového prostředí**

Název závěrečné práce AJ: Special features of vocabulary in the environment of football fans

Cíl, metody, literatura, předpoklady:

Zaměřit se na nestandardní lexiku v jazyce fotbalových hráčů a fanoušků, částečně též srovnat s expresionismy používanými v témže prostředí v okolních státech. Literatura: J. Filipec, F. Čermák: Česká lexikologie, Academia, Praha 1985, M. Mlčoch: Několik poznámek k nejazykovým a jazykovým prostředkům v současném bulvárním a tzv. seriózním tisku, Naše řeč 2002,

Anotace:

Zaměřit se na nestandardní lexiku v jazyce fotbalových hráčů a fanoušků, částečně též srovnat s expresionismy používanými v témže prostředí v okolních státech. Literatura: J. Filipec, F. Čermák: Česká lexikologie, Academia, Praha 1985, M. Mlčoch: Několik poznámek k nejazykovým a jazykovým prostředkům v současném bulvárním a tzv. seriózním tisku, Naše řeč 2002,

Garantující pracoviště: Katedra českého jazyka a literatury, Pedagogická fakulta

Vedoucí práce: prof. dr hab. Jaroslav Lipowski

Oponent: PhDr. Lukáš Zábranský, Ph.D.

Datum zadání závěrečné práce: 3. 3. 2014

Datum odevzdání závěrečné práce: 27. 4. 2016

Prohlášení

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracoval samostatně. Veškeré použité podklady, ze kterých jsem čerpal informace, jsou uvedeny v seznamu použité literatury a citovány v textu podle normy ČSN ISO 690.

V Hradci Králové dne 27. 4. 2015

.....
David Macoun

Poděkování

Děkuji prof. dr hab. Jaroslavu Lipovskému za odborné vedení práce, poskytování rad, cenné poznatky a vstřícnost při konzultacích ohledně bakalářské práce.

Anotace

MACOUN, David. *Specifika slovní zásoby fotbalového prostředí*. Hradec Králové: Pedagogická fakulta Univerzity Hradec Králové, 2016. 55 s. Bakalářská práce.

Bakalářská práce se zabývá jazykem, který se používá ve sportovním a především ve fotbalovém prostředí. Zaměření práce je na nestandardní slovní zásobu fotbalových hráčů a fanoušků, srovnání expresionismů používaných v témže prostředí a zkoumání podobných souvislostí u lexikálních jednotek. Dále se práce bude zabývat rozdílem mezi standardem a substandardem spisovného jazyka a vývojem slovní zásoby nejen ve fotbalovém prostředí. Dotazníkový výzkum byl založen na synonymii ve fotbale, která se zde objevuje ve velké míře a další nespisovné výrazy. Další důležitou částí práce je projekt Univerzita fotbalu, která má za úkol seznámit veřejnost s jazykem kolem sportovního prostředí.

Klíčová slova: lexém, fotbalové prostředí, český jazyk

Annotation

MACOUN, David. *Special features of vocabulary in the environment of football fans*. Hradec Králové: Pedagogical Faculty, University of Hradec Králové, 2016. 55 pp.
Bachelor Degree Thesis

The Bachelor thesis deals with special features of vocabulary in the environment of football fans, players and media. In the theoretic-methodical part I present differences between standard and substandard Czech language. The thesis includes and describes argot, slang, hypocorism and other language expressions from football environment. Another important part of the thesis is a survey of words and our project Univerzita fotbalu. This project is for all people, who want to know more about the language in the football environment.

Key words: lexeme, football environment, Czech language

Obsah

Úvod..	9
1. Vývoj slovní zásoby.....	10
2. Základní rozdíly mezi psanou a mluvenou formou jazyka.....	11
3. Skládání a odvozování slov	13
4. Tvoření frazeologismů, abreviace a výpůjčky z cizích jazyků.....	14
4.1. Frazeologismy	14
4.2. Zkracování	15
4.3. Výpůjčky	16
5. Spisovná a nespisovná lexika	17
6. Slovní zásoba v češtině – standard, substandard	19
6.1. Slovní zásoba v češtině – slang, argot, hantýrka.....	19
6.2. Profesní mluva	21
7. Příznaková slovní zásoba. Expresivní lexikum	22
8. Užívání hypokoristik ve fotbale	23
9. Jazykové prostředky v bulvárním a seriózním tisku.....	24
9.1. Zkoumání jazykových prostředků v textech článků z naší ukázky	25
10. Dotazníkové šetření.....	27
10.1. Cíl dotazníku	27
10.2. Výběr respondentů	27
10.3. Výsledky dotazníku.....	28
10.3.4. Obecné informace o fotbalovém prostředí	28
10.3.5. Synonymie ve fotbalovém prostředí	29
10.4. Závěr dotazníkového šetření	34
11. Projekt bakalářské práce – UNIVERZITA FOTBALU	35
11.1. Forma projektu	35
11.2. Základní informace ohledně besedy.....	36
11.3. Cíl a náplň projektu	36
11.4. Propagace	37
11.5. První beseda v Hradci Králové.....	37

11.6. Časový harmonogram a program akce	38
Závěr.	39
Seznam použitých pramenů a literatury	41
Zdroje příloh	44
Přílohy	45

Úvod

Bakalářská práce se zabývá jazykem, který se používá ve sportovním a především ve fotbalovém prostředí. První část práce, teoretická se snaží přiblížit a ukázat, že fotbalové prostředí není odlišné od ostatních částí jazyka, jelikož zde můžeme najít veškeré funkce češtiny, jako všude jinde. Podíváme se na vývoj jazyka, který se neustále mění a vyvíjí, stejně jako slovní zásoba češtiny. V práci se dozvíme, že nejčastěji se slovní zásoba vyvíjí pomocí skládání, zkracování či cizojazyčných výpůjček. Fotbalové prostředí je pro jazyk velmi expresivní, jelikož je bohatší o specifičtější výrazy, ať už patřící do kategorie slangu, argotu, hantýrky, profesní mluvy, ale i vulgarismů. Zjistíme, jestli se ve sportovním odvětví používají hypokoristika u fotbalových hráčů a v jaké míře jsou rozšířená. V další části budeme zjišťovat, jestli se mluví spisovně ve sportovním odvětví nebo spíše převládá obecná a nespisovná čeština. Ke konci teoretické části přihlédneme k současnému tisku a médiím a jejich stylu psaní. Rozebereme články z bulvárního a seriozního deníku a srovnáme jejich oficiálnost a spisovnost či nespisovnost.

Praktická část práce je z větší části zaměřena na synonymii jazyka. Pomocí dotazníkového šetření zjistíme, že je typická pro fotbalové prostředí. Rozdělíme si výrazy do příslušných kategorií, abychom mohli zjistit i četnost užívání různých pojmů mezi všemi návštěvníky sportovních utkání. Do praktické části jsme zařadili i náš vlastní projekt s názvem Univerzita fotbalu. Tato beseda má za úkol jednou za měsíc seznámit širokou veřejnost s jazykem ve fotbale. Cílem projektu je upozornit, že nás fotbalové prostředí neovlivňuje jen postojem k životu, ale i v jazyce i když to nemusí být na první pohled znát.

1. Vývoj slovní zásoby

Slovní zásoba je tou částí jazyka, která podléhá nejvýznamnějším a nejrychlejším změnám. Určité změny lze zaznamenat už při porovnávání jazyka rodičů a jejich dětí. Jinými slovy můžeme říct, že lexikální zásoba každého živého jazyka neustále roste a část slovní zásoby stárne a uchovává se. Takovým výrazům říkáme archaismy, které mohou z jazyka zmizet úplně.¹ Tvoření slov je zcela specifickým prostředkem při vytváření nových pojmenování a velmi důležitým způsobem rozvíjení a obohacování slovní zásoby českého jazyka.² Dále můžeme zmínit i sociologické faktory u lidí, které mají vliv na změny slovní zásoby. Jsou to faktory vzdělání, profese, věku, pohlaví a prostředí, které mají vliv na náš jazyk.³

Podobně jako u ostatních složek jazyka není u slovní zásoby rychlost změn konstantní. V závislosti na míře dynamismu společenského vývoje se střídají období rapidního vývoje s obdobími poměrně klidnějšími. V našich podmínkách nenajdeme v průběhu 20. století nějaké klidnější období. Příznačné jsou společensko-ekonomické změny, ke kterým došlo zejména v letech 1918, 1939, 1945, 1948, 1968 a 1989. Tyto změny měly potom v následujících letech značný vliv na život celé společnosti i každého jednotlivce a mimo jiné se projeví i ve vývoji slovní zásoby. Proto se slovní zásoba češtiny v průběhu století dost podstatně změnila.⁴

Neustálý rozvoj lidského poznání, který prozkoumává hlouběji stále širší a širší oblasti skutečnosti, přináší s sebou nové pojmy. Vznikají nové jevy v přírodě i ve společnosti a všechny tyto nové skutečnosti volají po pojmenování. Na druhou stranu i pro nám známé pojmy se neustále dožaduje stále nových dosud neotřelých a originálních výrazových prostředků, které by byly výraznější, působivější a účinnější než běžné. Tuhle potřebu nových pojmenování můžeme uspokojit různými způsoby.⁵

¹ ČERNÝ, Jiří. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico, 1998 s. 27

² DOKULIL, Miloš. *Tvoření slov v češtině*. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1962 s. 21

³ ČERMÁK, František. *Jazyk a jazykověda: přehled a slovníky*. 3. vyd. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2001. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze s. 43

⁴ DOKULIL, Miloš. *Tvoření slov v češtině*. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1962 s. 21

⁵ DOKULIL, Miloš. *Tvoření slov v češtině*. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1962 s. 19

Jeden ze způsobů je přejetí hotového výrazu z cizího jazyka. K tomuto způsobu přejetí nového pojmenování sahá jazyk nejčastěji tam, kde jde o pojmy specifické pro prostředí, z jehož jazyka pojmenování přejímá. U sportovního prostředí se jedná o slova např.: klub a sport, které jsme přejali z anglického jazyka.⁶

V zásadě můžeme rozeznat dva základní typy obohacování zásoby: a) tvoření nových slov nebo víceslovných pojmenování; b) změny významu a tvarů již existujících. Slovtvorné a sémantické postupy při vytváření nových pojmenování je možné rozdělit do těchto druhů: odvozování, přechod k jinému slovnímu druhu, skládání nových slov, tvoření víceslovných pojmenování a frazeologismů, zkracování, výpůjčky z cizích jazyků a změny významu.⁷

2. Základní rozdíly mezi psanou a mluvenou formou jazyka

Drtivá většina jazyků se dnes vyskytuje ve dvou různých podobách: mluvené a psané. Mezi oběma podobami, i když se jedná o jeden a týž jazyk, existují značné rozdíly. Jak z hlediska diachronního (vývojového, historického), tak i pokud jde o jejich současný stav, výstavbu textu z hlediska formy i obsahu, způsobu záznamu a přenosu.⁸

Primární je podoba mluvená, která se rozvíjela postupně spolu s člověkem od samých počátků jeho existence, tedy po dobu několika milionů let a stala se jedním z nejdůležitějších příznaků, kterými se člověk odlišil od ostatní živé přírody. Mluvenou podobu můžeme najít především u komentátorů sportovních utkání. Typické pro jejich mluvenou formu je skákání od jednoho tématu k druhému (podle vývoje na hřišti) např.:

Vladimír Táborský: „*technickou chybou ztrácejí míč na své polovině.*“

Jaromír Bosák: „*ted' musím skočit Vlád'ovi do řeči, protože na hřišti je člověk navíc*“

Vladimír Táborský: „*no to je výborný teda*“

Jaromír Bosák: „*nějaký jouda přeskočil hrazení*“⁹

⁶ DOKULIL, Miloš. *Tvoření slov v češtině*. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1962 s. 19

⁷ ČERNÝ, Jiří. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico, 1998 s. 27

⁸ ČERNÝ, Jiří. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico, 1998 s. 42

⁹ JIRKŮ, Jakub. Bosák a Jouda na hřišti 3D. In: Youtube [online]. Zveřejněno 27. 11. 2011 [cit. 2016-04-05]. Dostupné z: <https://youtu.be/uv5RVGeGz-s>

Jaromír Bosák v naší ukázce během komentáře oslovuje kolegu pejorativním hypokoristikem „*Vlád'a*.“ Což dokazuje velmi dobrou známost mezi komentátory. V našem úryvku je použitý nespisovný výraz „*nějaký jouda*.“ V tomto případě to může být metaforické označení pro člověka. Je zde i expresivní výraz „*ztrácejí míč*“, který by se dal nahradit slovesem „*přicházejí o míč*.“ Při této krátké analýze si musíme uvědomit, že hovorový jazyk není žádný strukturní útvar, jelikož se jedná o běžně mluvenou češtinu, kterou tímto názvem pojmenoval a podrobil zkoumání již ve 30. letech Bohuslav Havránek. V hovorové vrstvě prostředků můžeme najít tedy jak spisovné prostředky, tak prostředky na pomezí spisovnosti a především nespisovné výrazy.¹⁰

Naproti tomu psaná podoba je až sekundární a objevila se teprve poměrně nedávno. Jelikož písmo vzniklo před pěti tisíci lety a jeho existence je tedy asi tisíckrát kratší než u mluveného jazyka. Navíc bylo jeho užívání zpočátku omezeno na několik málo civilizací a v nich na omezený počet jedinců. Jen velmi zvolna se pak rozšiřovalo do dalších zemí. K nám se dostalo až v 9. století v souvislosti s šířením křesťanství, mnoho jazyků písmo neznalo ještě na začátku 20. století a některé přírodní národy ho neznají dodnes. Ostatně i v některých civilizovaných zemích dodnes určitá část obyvatelstva číst a psát neumí.¹¹ I v psané podobě se, ale používají expresní výrazy podobně jako v hovorové češtině. Tyto výrazy text aktualizují a přibližují k dění na hřišti, mohou to být věty: „*do míče se však vložil jeden z bránících hráčů a akci rázně utnul*“ nebo „*poslal nebezpečný dloubáček do vápna*.“

Je přesně dané, že psaný jazyk je určen ke čtení. Jelikož některé jeho specifické rysy, jako je např. určitá obsahová sevřenost (zpravidla se nepřeskakuje od jednoho tématu k druhému, jak je to běžné u mluvené podoby), převažuje monolog nad dialogem (s výjimkou divadelních her), možnost používání delších souvětí (čtenář si sám volí tempo čtení), omezená možnost používat dialektologické, hovorové nebo subjektivně zbarvené výrazy (u mluvené podoby slouží k oživení projevu a pozornosti), nemožnost přímého kontaktu se čtenářem (např. reagování na jeho poznámky nebo dotazy), nemožnost uplatnit

¹⁰ HRONEK, Jiří. Poznámky k mluvené češtině. *Naše řeč*. [online]. 1992 [cit. 2016-04-04]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7072>

¹¹ ČERNÝ, Jiří. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico, 1998 s. 43

některé prostředky jazykové (intonace, větný přízvuk) nebo doprovázet jazykový projev prostředky mimojazykovými (gesta, mimika).¹²

3. Skládání a odvozování slov

V češtině a v ostatních slovanských jazycích má daleko větší význam odvozování (derivace)¹³ než skládání (kompozice). Derivace je proces tvoření nových slov pomocí morfémů, které se připojují k tvarotvorným základům výrazu již existujících. Pro takové morfémy se používá termín afíxy. Je to obecný termín pro označení prefixů (předpony) a sufixů (přípony). Suffixy jsou mimořádně časté, ekonomický a produktivní prostředek rozšiřování slovní zásoby. Je třeba je odlišovat od slovní zásoby. V obou případech jsou to morfémy, které stojí na konci slova a modifikují nějak jeho význam, avšak rozdíl je podstatný. Koncovka označuje výhradně gramatické kategorie daného slova (např.: stadion-y, stadion-ě, stadion-u, atd.) a nijak se netýká jeho významu lexikálního. Suffix naopak určitým způsobem modifikuje lexikální význam (např.: dešť-ík, dešť-ový, dešť-ník). Proto u odvozování mluvíme výhradně o sufixech a nikdy o koncovkách. Také prefixy slouží k ekonomickému a progresivnímu rozšiřování slovní zásoby (např.: hrát – přehrát – vyhrát – dohrát – nahrát – prohrát).

Odvozování pomocí sufixů a prefixů se často kombinuje a vznikají tak celé řady postupně odvozených tvarů (např.: komentář – komentovat – komentování zápasu nebo hrát – přehrát – přehrávat druhé mužstvo apod.).¹⁴

Skládání nových slov (kompozice) je tvoření nových výrazů spojením dvou (nebo i více) slov. Tato slova mohou být spojená souřadně (koordinace, spojené členy jsou rovnocenné např. Československo) nebo podřadné (subordinace, mezi spojenými členy je vztah závislosti např. mimořádný, velkolepý). V některých případech se kombinuje odvozování se skládáním, jak je to patrné např. u výrazu pětipatrový stadion kde –i a –ový jsou sufixy.¹⁵ Skládání slov je základním prostředkem tvoření slov např. v jazycích

¹² ČERNÝ, Jiří. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico, 1998 s. 43-44

¹³ DOKULIL, Miloš. *Tvoření slov v češtině*. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1962 s. 22

¹⁴ ČERNÝ, Jiří. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico, 1998 s. 27 – 28

¹⁵ ČERNÝ, Jiří. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico, 1998 s. 28

germánských (němčina, angličtina, apod.). U nás a v jazycích slovanských má jen úlohu podružnou a omezuje se tu jen na některé významové a formální typy slov.¹⁶

Tvoření víceslovných pojmenování je proces podobný skládání, avšak výsledný tvar se skládá z několika formálně samostatných slov. Z hlediska sémantického se často jedná o vytvoření nedělitelného pojmu. Takové pojmenování, stejně jako složeniny, odpovídají po stránce obsahové pojmenování jednoslovnému jako např.: hlavní vstup, fotbalový stadion, fotbalová jedenáctka apod. Ostatně je vhodné si uvědomit, že složená slova se většinou vytvářela postupně a mezistupněm byla právě víceslovná pojmenování, jejichž složky postupně ztrácely samostatnost.¹⁷

4. Tvoření frazeologismů, abreviace a výpůjčky z cizích jazyků

4.1. Frazeologismy

Frazeologismy vznikají velmi často v hovorové části jazyka pomocí metaforického přirovnání. Postupně se mohou stát trvalou součástí daného jazyka. Na vzniku anomálie frazému má vliv jak syntax, tak i morfologie.

Frazém je vlastně ustálená kombinace alespoň dvou slovních forem, která má celistvý význam (zpravidla nerozložitelný na významy jednotlivých složek) a jejichž charakteristickým rysem bývá, že minimálně jeden z komponentů je v dané funkci omezen pouze na tuto kombinaci (popřípadě několik málo dalších) např.: *pokutový kop*. K typickým, ale ne zcela nutným znakům u frazémů patří metaforičnost a expresivnost,¹⁸ což si můžeme ukázat na dalších příkladech „*Rosický už sotva tahal nohy*“ nebo „*měli utkání pevně v rukách*.“

K ustáleným frazeologickým spojením bývají také řazena přirovnání, pořekadla a přísloví. V našem případě sem můžeme zařadit motivační a vítězné pokřiky, různé hesla a chorály, které můžeme slyšet při sportovních utkání např.: „*Votroci do toho!*“ či „*Dejte jim bíra*“ což v překladu znamená, aby tým dal pět branek soupeři.

¹⁶ DOKULIL, Miloš. *Tvoření slov v češtině*. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1962 s. 22

¹⁷ DOKULIL, Miloš. *Tvoření slov v češtině*. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1962 s. 22

¹⁸ *Příruční mluvnice češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995 s. 71

4.2. Zkracování

Zkracování (abreviace) je proces, při kterém se z různých důvodů zkracují zejména dlouhá a často užívaná slova nebo víceslovná pojmenování.¹⁹ Na stadionu si zkracování můžeme všimnout u názvu sektoru, který nazýváme „VIP“ neboli v našem jazyku známá zkratka pro *velmi významné osoby*. Zkracování je běžné také v jazyce návštěvníků fotbalových utkání např. *fanoušci domácí - fans domácí, přátelský zápas - přátelák* nebo *standartní situace - standartka*.

Abreviaci si tedy můžeme rozdělit na dva druhy, protože jazyková zkratka je jev, který je v některých případech velmi odlišný. Rozdělení může být na mechanické krácení (prof. – profesor, repre – fotbalová reprezentace) nebo iniciálovou zkratku (ACS – AC Sparta Praha).

Mechanické krácené můžeme najít především u křestních jmen např. *Alžběta – Běta, Jakub – Kuba*. Tento způsob krácení se používá i u obecných názvů příslušníků rodiny: *matka – máma, otec – táta*. V našem fotbalovém prostředí, kde je velký výskyt argotu a slangu sem můžeme zařadit výrazy typu: *pyrotechnika – pyro, choreografie – choreo, velký klub - velkoklub*. Pro internacionální a všechna cizojazyčná slova je abreviace velmi typická: *autobus – bus, radioaparát – rádio*, apod.²⁰ Do této skupiny zpravidla patří i výrazy, které jsou výsledkem úpravy psaného textu: *odd. – oddělení, prof. – profesor, tel. – telefon*. Všechny tyto úpravy vyplývají z komunikativní zřetelnosti.²¹

Druhý typ při vytváření nových slov patří slovům zkratkovým. Pomocí těchto slov se zkracují především názvy institucí a v našem případě fotbalových klubů. Jsou to slova slabičná, tvořena z počátečních slabik (Drutěva – Družstvo tělesné vadných). Do této skupiny patří dále hlásková slova, tvořena z počátečních hlásek (FAČR – Fotbalová asociace České republiky, FCHK – Fotbalový klub Hradec Králové).²² Jako další příklad si můžeme uvést z našeho sportovního prostředí zkratku, kterou používají fanoušci proti policii. Jedná se o známou zkratku tvořenou z počátečních hlásek, která je dnes často

¹⁹ ČERNÝ, Jiří. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico, 1998 s. 32.

²⁰ DOKULIL, Miloš. *Tvoření slov v češtině*. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1962 s. 25

²¹ HRBÁČEK, Josef. *Zkratky a tvoření slov*. Naše řeč. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i, 1972, s. 124-130

²² DOKULIL, Miloš. *Tvoření slov v češtině*. 1. vyd. Praha: ČSAV, 1962 s. 26

používaná i mimo fotbalové prostředí ACAB, což znamená „All cops are bastards.“ Zkratková slova se mohou skládat z počátečních hlásek a slabik (Čedok – Česká dopravní kancelář). Příznačné pro slova z počátečních hlásek a slabik (Čedok) je, že koncová samohláska se u slov v takovém případě přehodnocují na koncovku.²³

Zkracování je tedy jev, který je velmi častý dle mého názoru i z důvodu komunikativní úspornosti. Pomocí zkracování se tvoří nové lexikální prostředky v češtině různými úpravami pojmenování již existujících. Jde zde jen o změnu formy, nikoliv o změnu významu výrazu.²⁴

4.3. Výpůjčky

Výpůjčky z cizích jazyků jsou dalším způsobem obohacování slovní zásoby našeho jazyka. Dochází k němu v důsledku politických, ekonomických a kulturních styků mezi zeměmi a národy. V zásadě můžeme rozeznat dva typy výpůjček: z cizího jazyka se buď přejímá nový pojem (*ultras, hooligans*) a s ním i příslušné pojmenování nebo se pojmenování už existujícího pojmu nahradí novým cizím slovem. V prvním případě jde o přirozený proces obohacování slovní zásoby, v druhém případě často o nahrazování dosud užívaných výrazů cizími slovy, které jsou v módě (např. *stadion - aréna*).²⁵ Můžeme poznamenat, že v našem sportovním odvětví používáme výpůjčky pro jeden pojem z více jazyků např. u výrazu *tým – team* (angličtina) a *mančaft* (němčina).

V souvislosti s mezinárodní situací je dnes výrazný zejména vliv angličtiny na ostatní jazyky a to právě v oblasti slovní zásoby, kde jsou změny nejnázatelnější a tedy nejrychlejší. Připomíná to češtinu v době národního obrození v 19. století, kdy se puristé snažili čelit germanizaci navrhováním nejrůznějších nových termínů (vytvořených na slovanském základě), které měly nahradit slova přejatá z němčiny. Na většinu takových výrazů se dávno zapomnělo (velmi známý je návrh nahradit slovo kapesník výrazem *čistonosoplena*) i když v ojedinělých případech mohou mít podobné snahy úspěch a výraz se stane stabilní součástí jazyka (např. slovo *luft*, přejaté z němčiny, bylo v 19. stol., zcela

²³ HRBÁČEK, Josef. *Zkratky a tvoření slov*. Naše řeč. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i, 1972, s. 124-130

²⁴ HRBÁČEK, Josef. *Zkratky a tvoření slov*. Naše řeč. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i, 1972, s. 124-130

²⁵ ČERNÝ, Jiří. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico, 1998 s. 32.

běžné včetně odvozenin používáno jako *vyluftovat* – „*vyvětrat*“). Často ale mají všechny snahy o umělé zásahy do jazyka mizivou naději na úspěch.²⁶ Hlavní tendencí současného stavu češtiny je nárůst přejatých slov, především z angličtiny. Přejatá slova se stávají stabilní součástí jazyka a ustalují se především prostřednictvím publicistiky. Abychom, ale nezapomněli, tak současná lexikální zásoba se rozšiřuje také díky vzniku nových slov např. *bavič, vozičkář*.²⁷

Pokud se podíváme na nahrazování dosud užívaných výrazů, které se stávají zastaralé a nevhodné do dnešní doby, tak jich sportovní prostředí může nabídnout několik třeba u názvů sportů. Míčové hře na trávě, kterou nazýváme fotbal, určitě většina z nás neřekne častěji kopaná. Fotbal vyhrál nad kopanou možná právě proto, že dovede tvořit adjektivní odvozeniny: fotbalový a substantivní – název konatele: fotbalista (od substantiva „kopaná“ takové deriváty tvořit nelze). Obdobně tomu je i u jiných sportů například basketbal a česky košíková nebo volejbal a česky odbíjená. Drtivá většina z nás teda používá výrazy přejaté tedy fotbal, volejbal a basketbal. Je to dáno jednak vhodností do dnešní doby, kdy jsou tyto názvy sportů novější a pak především vlivem angličtiny na náš jazyk.

5. Spisovná a nespisovná lexika

Uvnitř národního jazyka vede trvalé napětí mezi spisovným jazykem a nespisovnými útvary k vytváření zjevné dichotomie, jejichž funkce při dorozumívání je nicméně v průběhu věků proměnná. Nespisovnými útvary rozumíme obecně jednak tradičně teritoriální dialekt s jeho nejvyšším vývojovým stupněm interdialektem, kdežto spisovný jazyk se od teritoria odtrhuje.²⁸

Pokud jde o vztah mezi spisovnou a obecnou češtinou na jednom pólu stojí názor jazykovědců, že základním jazykovým útvarem na území Čech, Moravy a Slezska je čeština spisovná a na pólu opačném stojí názor, že dalším jazykovým útvarem aspirujícím na funkci jazyka celonárodního je čeština obecná, resp. že čeština má dva útvary s celonárodní platností: spisovnou češtinu a obecnou češtinu. Z toho se vyvozuje potřeba

²⁶ ČERNÝ, Jiří. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico, 1998 s. 32 - 33

²⁷ *Průruční mluvnice češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995 s. 105

²⁸ CHLOUPEK, Jan. *Dichotomie spisovnosti a nespisovnosti*. Brno : Univerzita J.E. Purkyně, 1986. s. 13

kodifikovat rozšířené tvary obecné češtiny, postupně přijmout do spisovné normy i některé tvary dosud považované jako nespisovné, rozšířit tak rozpětí spisovné normy, resp. setřít hranici mezi spisovností a nespisovností.²⁹ Lze říci, že podobný vztah je mezi jazykem ve fotbalovém prostředí, tedy sportovním dialektem a obecnou češtinou, kde se neustále stírají hranice. Aspekty, které tento jev způsobují, jsou jednoduché neustálý mediální zájem, nejvíce navštěvovaný sport a v neposlední řadě, funkční, postojový a hodnotový aspekt.

Funkční aspekt slouží především k dorozumění mezi subkulturou, která se kolem sportovního prostředí pohybuje. Od fanoušků, po fotbalisty až novináře. Každá část lidí se rozlišuje jinými lexémy a frázemi. Například veřejnost bude více zajímat, co se dělo na hřišti a fanoušky bude více zajímat co se dělo na tribunách. Podobně má i spisovná čeština funkční aspekt, kterým je spisovné vyjadřování bez příznaků a je signálem vysokého komunikačního cíle. Jedná se o značnou prestiž spisovného jazyka jako útvaru výjimečného.³⁰

Hodnotový aspekt má velmi blízko k postojovým hodnotám. Právě užívání sportovního dialektu a záměrné užívání v mluveném i psaném vztahu ukazuje na diferenciaci mezi obecnou či spisovnou češtinou a sportovním dialektem. Jednoduše řečeno, když si přečteme na oficiální stránce klubu a oficiální stránce fanoušků reportáž o posledním utkání, hned poznáme rozdíly mezi oficiálností psané reportáže pro veřejnost a pro danou subkulturu.

Na zřetel musíme vzít také, že spisovnost a nespisovnost jazyka se v češtině tradičně definuje zejména v rovině morfologické. V rovině lexikální se hranice mezi spisovnými a nespisovnými lexémem mění snadněji.

²⁴NEBESKÁ, Iva. *Jazyk norma a spisovnost*. Praha:Univerzita Karlova v Praze, 2003 s. 99-100

³⁰ NEBESKÁ, Iva. *Jazyk norma a spisovnost*. Praha:Univerzita Karlova v Praze, 2003 s. 102

6. Slovní zásoba v češtině – standard, substandard

6.1. Slovní zásoba v češtině – slang, argot, hantýrka

Tyto termíny označují vesměs tzv. „nářečí“ společenská nebo také vrstevná. Mají obecnou příčinu v profesionálním nebo zájmovém společenském rozvrstvení, někdy i podle pohlaví a stáří či prostředí. Od pozadí jazyka se liší hlavně lexikem a frazeologií, jejich odlišujícím znakem je soubor technických termínů a formulí. Slangy se od odborného stylu liší tím, že nepatří do spisovného jazyka jako zmíněný odborný styl. Je tu ovšem možné vzájemné prolínání, kdy slangové výrazy pronikají i do spisovných projevů z této tematické oblasti.³¹

Slang expresivně pocíťuje okolí lidí, které se v daném prostředí neorientuje či nováčci v takovém prostředí. Slangy jsou tedy různé profesionální mluvy nespisovného charakteru, např. mluva horníků, myslivců, vojáků, ale i studentů a zájmových skupin, jako sportovců, hráčů karet apod.³² Tam, kde se ve sportovním prostředí vymyslel český duplicitní ekvivalent, je původní termín často považován obvykle za výraz slangový.³³ Můžeme dokázat, že právě ve sportu je slang velmi častý, protože zde hrají emoce hlavní roli, což si můžeme ukázat na následujících příkladech: *rupnout*, *prokaučovat – prohrát*, *zválcovat – vyhrát*, *plichta – remíza*, apod. Někdy se jedná o krajní mezi těchto „společenských mluv“, která má velmi blízko k argotu. Jazykový charakter různých druhů slangů, jako jsou sportovní, pracovní či sociální se nijak neliší.

U sportovního slangu je právě nejčastější postup vzniku výrazů pomocí metaforického přenášení významu pomocí metaforizace, metonymie, nebo přejímáním z cizích jazyků.³⁴ Často se stává, že expresivita pojmů postupem času zaniká, většinou když se slovo stává stabilní součástí slangu. Nejvíce expresivitu můžeme pocítit u vzniku slangových výrazů.³⁵ Na rozšiřování slangu a šíření mezi širokou veřejností, má značný

²⁶ CHLOUPEK, Jan. Dichotomie spisovnosti a nespisovnosti. Brno : Univerzita J.E. Purkyně, 1986. s. 13

³² K původu termínů slang, argot, hantýrka a žargón. *Naše řeč*. [online]. 1984 [cit. 2016-04-05]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6239>

³³ *Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov*. Praha: Maxdorf, 2006 s. 32

³⁴ HUBÁČEK, Jaroslav. *O českých slanzích*. 2. dopl. a přeprac. vyd. Ostrava: Profil, 1981, s. 65

³⁵ SUK, Jaroslav. *Několik slangových slovníků*. Praha: Inverze, 1993, s. 9

vliv i sportovní žurnalistika v psané i mluvené formě (tisk, rozhlasové stanice, internet, televize). Své reportáže se snaží obohatit o slangové výrazy a přidat jim tak zajímavost, autentičnost a bezprostřednost.³⁶

Argot byl především dříve jazyk podsvětí, i když se v posledních době obsah pojmu „podsvětí“ změnil. Dnes možno počítat k tomuto podsvětí např. i fotbalové chuligány.³⁷ Tvrzení můžeme potvrdit tím, že málokdo z lidí, kteří se v tomto prostředí neorientují, budou vědět, co znamenají pojmy grilování či třetí poločas. Nezainteresovaný člověk by mohl odpovědět nastavení hracího času nad normální hrací dobu, avšak mezi zainteresovanými jedinci znamenají tyto pojmy hromadné měření sil mezi fanoušky klubů mimo veřejnost. Jedná se tedy o uměle vytvořenou mluvu, která má za účel utajení sdělovaných informací před nezasvěcenými. Dnes je takových oblastí, kde se argot využívá velmi málo.³⁸

V argotu je expresivnost rysem už velmi silným, možno říci konstantním. Ani zde nemůžeme vyloučit prolínání s některými slangy a odtud i do obecné češtiny, např. *prachy* „peníze“ (v dnešním argotu nebo i některých okrajových slanzích je však už tento výraz nahraditelný slovem *love*).³⁹ Český argot se vyvíjel ruku v ruce společně s německým argotem. Často využívané slovo mezi fanoušky je označení pro policii, kterou nazývají *benga*. Avšak i tento výraz již užívá veřejnost a je všeobecně známý. Zajímavostí je, že má kořeny od romské menšiny, která v Evropě přispěla nemalou měrou svojí slovní zásobou.⁴⁰

Žargon by byl francouzským synonymem termínu slang. Ovšem etymologicky, významově a nejčastěji se chápe, že je spíš synonymem hantýrky nebo argotu. V minulosti byl zřetelný rozdíl v náplni pojmu argot a hantýrka (argot — zvláštní tajná mluva periférie, hantýrka — mluva všech skupin společnosti, které platily za nepočestné).

³⁶ HUBÁČEK, Jaroslav. *O českých slanzích*. 2. dopl. a přeprac. vyd. Ostrava: Profil, 1981 s. 65

²³ KOPEČNÝ, František. *K původu termínů slang, argot, hantýrka a žargón*. Naše řeč. Praha: Ústav pro jazyk český AV ČR, v. v. i, 198, číslo 2.

³⁸ SUK, Jaroslav. *Několik slangových slovníků*. Praha: Inverze, 1993, s. 9

³⁹ K původu termínů slang, argot, hantýrka a žargón. *Naše řeč*. [online]. 1984 [cit. 2016-04-05]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6239>

⁴⁰ HUGO, Jan. *Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov*. 3., rozš. vyd. Praha: Maxdorf, 2009 s. 26

Hantýrka se dnes ocitá blíže k pólu argotu, případně přímo jejich podkategorie. Dnes má tento vcelku zastaralý termín využití spíše v literární publicistice a umělecké literatuře.⁴¹

6.2. Profesní mluva

Profesní mluva jako v případě slangu a argotu není strukturní útvar národního jazyka, nýbrž pouze zvláštní lexikální útvar či frazeologické vrstva. Mluvnická stavba profesní mluvy je podle komunikační situace spisovná, obecně česká, interdialektová nebo zřídka nářeční. Profesní mluvou se rozumí zvláštní soubor vyjadřovacích prostředků určité skupiny zaměstnanců, což může být v našem případě fotbalistů, kteří při výkonu služby užívají termínů nebo terminologických spojení bez zřetí k jejich spisovnosti, a to pouze pro jejich výrazovou úspornost a pro jejich spolehlivou jednoznačnost v daném pracovním kontextu.⁴² Základní příčina oprávněných pochybností o spisovném charakteru mnoha profesních výrazů spočívá v jejich nejednoznačnosti, mimo omezené pracovní prostředí například predikace se slovem⁴³ *hraje*. Tento lexém může mít více významů ve fotbalovém prostředí, vše závisí podle situačního kontextu,⁴⁴ jak můžeme vidět na dvou následujících příkladech: *Fotbalista obehraje soupeře a vstřelí gól*. A druhý příklad: *Fanoušek hostů v dolní části sektoru hraje na buben*.

Především od slangu se odlišuje profesní mluva. S ním totiž bývá spojována, ačkoliv slang představuje zásadně vrstvu nespisovnou, profesní mluva proniká do spisovnosti, nebo zůstává na okraji spisovnosti. Důležitý rozdíl se týká toho, že slangová vyjádření vznikají jako synonyma k vyjádřením běžným – jinými slovy kopírují kvalitu mimořádnosti, neoficiálnosti, emocionálnosti, vtipu, kdežto výrazy profesní s touto funkcí tvořeny nejsou, i když tyto kvality nést mohou. Vedle publicistického stylu vniká právě profesní mluva jako druhý klín do obecného úzu a spoluvytváří charakteristiku moderního vývoje naší mateřštiny. Profesní mluva se v posledních desetiletích ku prospěchu věci odtrhuje od svého regionálního základu a překonává svou územní omezenost. I přesto

⁴¹ Poznámky k problematice argotu a slangů. *Slovo a slovesnost*. [online]. 1973 [cit. 2016-04-05]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3943>

⁴² CHLOUPEK, Jan. *Dichotomie spisovnosti a nespisovnosti*. Brno : Univerzita J.E. Purkyně, 1986. s. 45

⁴³ *tamtéž*

⁴⁴ *tamtéž*

v určitých regionech i pracovních odvětvích je výskyt profesní mluvy větší než v ostatních.⁴⁵

7. Příznaková slovní zásoba. Expresivní lexikum

Expresivita jako jazykový jev není problémem jenom lexikologickým. Proniká i ostatními oblastmi jazyka: zvuková stavba slov či oblast tvoření slov. Expresivní výraz bývá zpravidla chápán jako výraz vyjadřující vedle prvků nociónálních i osobní citový vztah, třeba již kolektivně zobecněných, k vyjadřované skutečnosti.⁴⁶

Expresivita je jev, který můžeme nazvat jako velmi subjektivní. Typickým představitelem expresivních výrazů jsou citoslovce. Ty se v jazyce objevují především ve fandění při sportovních utkání. Jako příklad si můžeme ukázat pokřik „*Kdo neskáče, není Čech, hop, hop, hop...*“ či další příklad „*olé, Hradec Králové, olé Hradec Králové.*“

Velmi značnou část expresivních výrazů v lexikální zásobě soudobé češtiny tvoří slova inherentně expresivní, jejich expresivita nevzniká významovou změnou slova, nýbrž je stálou součástí jeho významu⁴⁷. V jazyce fotbalového prostředí můžeme u mnoha lexikálních jednotek nalézt expresivní příznak. Když například frazém *přímý kop* změníme na deminutivum *přímák*. Jako další označení si můžeme uvést expresivní označení pro hráče, který hraje na pozici *hrotový útočník*. V našem sportovním prostředí jak je známo se používá deminutivní označení *hroťák*, které je známe i mezi širokou veřejností.

Většina slov slovní zásoby nemá znaky expresivity ve svém základním významu. Jsou neutrální a vyjadřují věcné pojmy jako odraz skutečnosti.⁴⁸ Jedná se o slova, které popisují realitu. Expresivita se používá i k označení vysokého tónu např.: *Slávistické ženy vřeštěly a žádaly, aby jim byla vydána hlava středního záložníka, který zavinil tuto*

⁴⁵ CHLOUPEK, Jan. *Dichotomie spisovnosti a nespisovnosti*. Brno : Univerzita J.E. Purkyně, 1986. s. 45-46

⁴⁶ ZIMA, Jaroslav. *Expresivita slova v současné češtině: studie lexikologická a stylistická*. Praha: ČSAV, 1961. s. 5

⁴⁷ ZIMA, Jaroslav. *Expresivita slova v současné češtině: studie lexikologická a stylistická*. Praha: ČSAV, 1961. s. 14

⁴⁸ ZIMA, Jaroslav. *Expresivita slova v současné češtině: studie lexikologická a stylistická*. Praha: ČSAV, 1961. s. 43

pohromu.⁴⁹ Právě výše popsaná příznaková slovní zásoba je typická pro subkulturu z fotbalového prostředí, která proniká ve velké míře i do médií a mezi širokou veřejnost.

8. Užívání hypokoristik ve fotbale

V této kapitole si ukážeme používání hypokoristických výrazů pro vlastní jména například fotbalových hráčů. Antroponymum je vlastní jméno člověka, jenž jedince odlišuje, označuje a identifikuje od ostatních. Hypokoristikum je pak chápáno jako domácká podoba vlastního jména. Nejčastěji se tedy používají v domáckém prostředí, jako úpravy vlastních jmen, ale mají využití i ve sportovním odvětví.

Podle emocionality dělíme hypokoristika:

- meliorativa – kladný citový náboj
- augmentativa – záporné citové zbarvení⁵⁰

Hypokoristika tedy vyjadřují vztah jedince např. k jednotlivým hráčům. Mluvčí dává najevo zájem o jednotlivé hráče, ukazuje ostatním, že se ve světě sportu běžně pohybuje a zajímá se o něj. Každý, kdo se vyzná ve fotbalovém prostředí, musí znát přezdívku pro Vladimíra Šmicra, kterému se říká „Štístko“⁵¹ a jinak než „Šmíca“ ho fanoušci nenazvou. Podobně tomu je i u hráče Václava Pilaře, kterého nazývají „Pilka“.⁵² U hráčů, kteří se proslavili za hranicemi naší země, mohou vznikat meliorativa i v cizích jazycích. Příklad si můžeme ukázat u hráče Pavla Nedvěda, kterému v Itálii neřeknou jinak, než „Grande Paolo“ (velký Pavel) nebo u bývalého hráče Tomáše Řepky, kterého v Anglii nazývají „SuperTom.“ Nejvíce frekventované v našem prostředí jsou hypokoristika z příjmení hráčů: Václav Svěrkoš – *Svěrky*, Milan Baroš – *Bary*, Petr Čech – *Čechino*, apod.

⁴⁹ ZIMA, Jaroslav. *Expresivita slova v současné češtině: studie lexikologická a stylistická*. Praha: ČSAV, 1961. s. 65

⁵⁰ BACHMANNOVÁ, Jarmila. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Lidové noviny, 2002 s. 172

⁵¹ iSport.cz. *iSport.cz*. [online]. 10.11.2009 [cit. 2016-04-05]. Dostupné z: <http://isport.blesk.cz/clanek/fotbal-gambrinus-liga-rocnik-09-10/83443/smicer-nebyl-stistko-ale-pan-fotbalista.html>

⁵² iSport.cz. *iSport.cz*. [online]. 22.6.2012 [cit. 2016-04-05]. Dostupné z: <http://isport.blesk.cz/clanek/fotbal-reprezentace-euro-2012/125441/hodnoceni-fotbalistu-proti-portugalsku-nadeji-drzel-cech-plasil-ztracel-mice.html>

Můžeme tedy konstatovat, že ve fotbalovém prostředí se ve velmi velké oblibě objevují hypokoristika, které můžeme chápat jak expresivní obměnu neutrálního jména. Používáním hypokoristik navíc vyjadřují komunikanti své místo uvnitř zájmové skupiny.

9. Jazykové prostředky v bulvárním a seriózním tisku

Všichni čtenáři, kteří čerpají jakékoliv informace z denního tisku (tištěného i elektronického) mohou velmi snadno poznat základní rozdíly mezi jazykovou dichotomií bulvárního a seriózního tisku. Než si ukážeme základní rozdíly na reportáži z fotbalového utkání, je dobré si říct, které deníky patří mezi bulvární. V dnešní době do této kategorie můžeme zařadit především Blesk (v našem případě i Sport), Aha, Šíp, apod. Na druhé straně stojí MF DNES, Lidové noviny a Právo.⁵³

Pro seriózní deníky by mělo platit, že informace, které čtenářům podávají, jsou pravdivé, ověřené a většinou i potvrzené základními fakty. Jedná se především o základní zprávy ze sportu, politiky, zahraničí, ekonomie. Zatímco bulvární tisk se snaží svými informacemi šokovat a zaujmout. Tento typ tisku a význam slova nám velmi dobře charakterizuje i knižní publikace slovník praktické žurnalistiky: „*Postupně se slovo bulvár stalo synonymem pro neseriózní, neověřený, hovící vkusu ulice, laciný a pokleslý typ novin či časopisů.*“⁵⁴

Naším cílem není rozlišovat bulvární a seriózní tisk, ale podívat se na jazykové prostředky ve dvou článcích o utkání Ostrava – Sparta, které se odehrálo 22. března 2014. V následující kapitole rozebereme největší rozdíly mezi bulvárním a seriózním deníkem. Články najdeme v příloze bakalářské práce pod názvy Článek 1 a Článek 2.

⁵³ Několik poznámek k nejazykovým a jazykovým prostředkům v současném bulvárním a tzv. seriózním tisku. *Naše řeč*. [online]. 2002 [cit. 2016-04-04]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7698>

⁵⁴ HALADA, Jan a Barbora OSVALDOVÁ. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. 1. vyd. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-76-1. s. 32.

9.1. Zkoumání jazykových prostředků v textech článků z naší ukázky

Po přečtení titulku reportáže z isport.cz (Sparta vydřela remízu v Ostravě, zachránil jí střídající žolík Juliš) můžeme konstatovat, že pro bulvární deníky je typické nepřímé pojmenování v našem případě *žolík*, zatímco v seriózním deníku na idnes.cz byl použitý výraz *střídající* (Ostrava – Sparta 1:1, lídra v závěru spasil střídající Juliš). Další nepřímé pojmenování můžeme zaznamenat, ve výrazu Sparta *vydřela*, jenž je expresivně zbarvený místo Sparta *remizovala*. Podobně tomu je u MF DNES, kde je použitý expresivní pojem *spasil* místo *zachránil*.

Můžeme si všimnout, že některé odstavce textu mají oba zdroje stejné, jelikož informace přímo čerpají od ČTK (České tiskové kanceláře), což je poznamenáno i pod článkem na zdroji. Seriózní deník má článek o zápase doplněný o přesné citace a komentáře trenérů případně účastníků utkání. Bulvární deník má článek o utkání kratší a překvapivě se taky nezmiňuje ve větším míře o výtržnostech fanoušků. Tohle téma, ale dokázal dost barvitě popsat v několika jiných článcích.

U bulvárního deníku jsou velmi typická metaforická substantiva, adjektiva či slovesa. V našem článku můžeme najít: *skalp lídra, dunělo břevno, z dalšího brejku provětral, zahuštěný střed pole, územní převaha byla jalová, do obrané ulity*.⁵⁵ Nechybí zde ani slangové výrazy jako např.: *ofenzíva, domácí kontry, ke gólovému voleji, teč, z dalšího brejku apod.*⁵⁶

Když se ale podíváme na seriózní deník, můžeme zde najít naprosto totožné expresivní výrazy a pojmy, které nacházíme v bulvárním deníku při článku z utkání. Jako např. výraz *inkasovali branku* místo *dostali branku*. Nebo *prosadil se gólově* místo *vstřelil branku*. Tato nepřímá pojmenování jsou frekventovaná i v seriózním tisku. V ostatních rubrikách (politika, publicistika, ekonomie) nejsou tak časté jako ve sportovní rubrice. Najdeme zde i lidové frazémy: „*Sparty byla nucena stáhnout do obranné ulity, ale výrazná*

⁵⁵ Fotbal. *iSport.cz*. [online]. 22.3.2014 [cit. 2016-04-04]. Dostupné z: <http://isport.blesk.cz/clanek/fotbal-gambrinus-liga-rocnik-13-14/198812/sparta-vydrela-v-ostrove-remizu-zachranil-ji-stridajici-zolik-julis.html>

⁵⁶ *tamtéž*

územní převaha byla jalová. “ či „hráčům se nerozklepala kolena“ nebo „Ostravské sliby nezůstaly jen na papíře.“⁵⁷

Z tohoto zkoumání mezi bulvárním a seriózním tiskem, můžeme vyvodit jednoduchý závěr, že se v současné době jazykové prostředky minimálně ve sportovní rubrice k sobě velmi přibližují. Projevuje se to především velkou frekvencí expresivních výrazů, frazémů a nepřímých pojmenování. Můžeme si tento způsob psaní odůvodnit snahou seriózních deníků se co nejvíce přiblížit k většímu okruhu čtenářů. Pokud jde o zbytek zpráv, které deníky nabízí, tak se již značně liší, nejen z hlediska rubriky, ale i reklam, grafiky a témat, kterými se jednotliví redaktoři zabývají. Musíme vzít v úvahu, že jazyk v médiích, který by měl mít určitou úroveň, má vliv na naše vyjadřování a tím i vývoj jazyka.

⁵⁷ Fotbal. *idnes.cz*. [online]. 13.4.2016 [cit. 2016-04-04]. Dostupné z: http://fotbal.idnes.cz/ostrava-sparta-21-kolo-gambrinus-ligy-dvw-/fotbal.aspx?c=A140321_154130_fotbal_min

10. Dotazníkové šetření

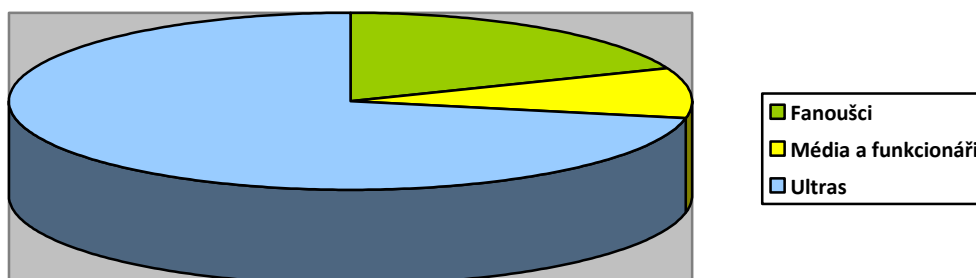
10.1. Cíl dotazníku

V dotazníkovém výzkumu jsme měli za cíl zjistit nejvíce frekventované výrazy ve fotbalovém prostředí. Jakým výrazům dávají dotazovaní přednost a zda si myslí, že jim fotbalové prostředí ovlivňuje život. Výzkum byl prováděn elektronickou formou od 25. května 2015 do 7. července 2015. Soubor tvořil náhodný výběr fanoušků, fotbalistů i funkcionářů. Dotazník obsahoval 20 uzavřených otázek a 3 otevřené.

10.2. Výběr respondentů

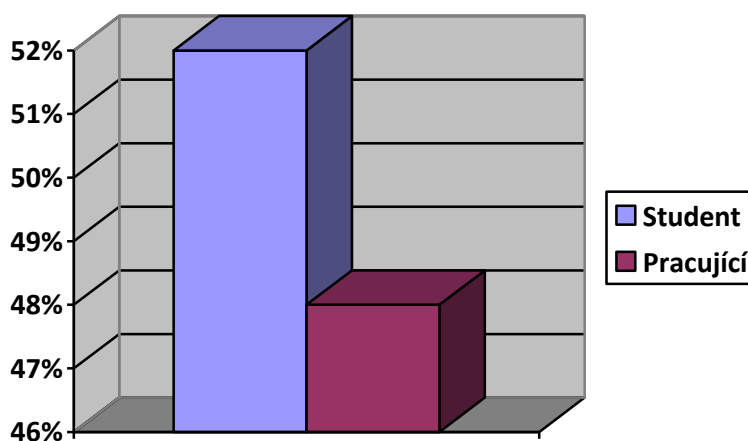
Aby byl výzkum co nejvíce relevantní, byli osloveni pouze účastníci, kteří se kolem fotbalu opravdu pohybují. Ať už se jedná o obyčejné fanoušky, kteří si rádi užívají hru ze svého sedadla, tak i tvrdé jádro fanoušků, které se pohybuje v kotli. Nebylo zapomenuto ani na druhou stranu lidí, tedy na fotbalisty a lidi, kteří pracují ve fotbalovém prostředí - pracovníci v klubu včetně funkcionářů, novináři, apod.

Dotazník vyplnilo 64 respondentů, kteří se sami rozdělili do tří kategorií: pracovníci klubu a média, dále pak fanoušci, kteří sledují zápas mezi sedícími diváky a tvrdé jádro kotle. Nejvíce respondentů tedy pocházelo přímo z kategorie neaktivnějších fanoušků (72%) na druhém místě byli diváci a fanoušci (19%) a nejméně respondentů pocházelo z řad lidí, kteří pracují ve fotbalovém prostředí (9%). Nejvíce fanoušků bylo z řad hradeckých „votroků“ nechyběli ani zástupci Bohemians, Slavia, Sparty či ze zahraničí Śląsk Wrocław a Dynamo Dresden.

Graf 1: Struktura dotazovaných.

Z hlediska pohlaví se dotazovaného výzkumu účastnilo 96% mužů a 4% žen. Jedná se tedy o značnou převahu jednoho pohlaví ve fotbalovém prostředí. Další otázkou dotazníkového šetření bylo, jestli se jedná o pracující či stále studující jedince. Zde podle grafu níže, můžeme konstatovat, že poměr je takměř stejný, protože 52% účastníků výzkumu jsou studenti a 48% jsou pracující respondenti.

Graf 2: Struktura dotazovaných.

10.3. Výsledky dotazníku

10.3.4. Obecné informace o fotbalovém prostředí

- I. Myslíte si, že lidé, kteří chodí na fotbal či pracují ve fotbalovém prostředí, tvoří subkulturu, která je specifická svými znaky?

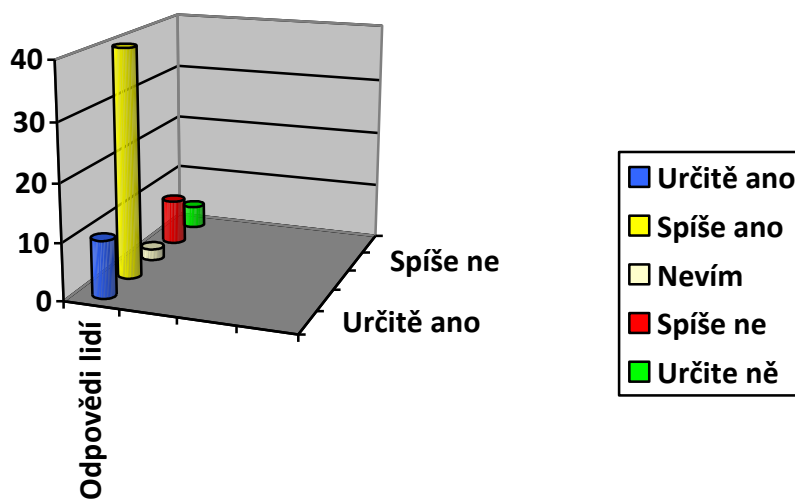
Ano	Nevím	Ne
58	4	2

Interpretace odpovědí: Většina dotazovaných se domnívá, že prostředí ve fotbale vytváří subkulturu, která je specifická např. jazykem, kterým se vyjadřují, stylem života, normami, apod.

II. Myslíte si, že Vás ovlivňuje fotbalové prostředí ve vyjadřování v životě?

Určitě ano	Spíše ano	Nevím	Spíše ne	Určitě ne
10	40	2	8	4

Interpretace odpovědí: Z odpovědí na tuto otázku vyplývá, že většina respondentů si myslí, že je fotbalové prostředí v jazyce ovlivňuje i v osobním či pracovním životě. Můžeme konstatovat, že okolí, kde žijeme a trávíme čas, nás ovlivňuje celý život, takže výsledek ankety, není překvapivý.

Graf 3: Zásah fotbalového prostředí do života.

10.3.5. Synonymie ve fotbalovém prostředí

Vzhledem k následujícím otázkám, které se budou týkat synonymie, by bylo dobré si rozdělit synonyma do příslušných kategorií. Fotbalové prostředí je typické pro synonymii, kterou rozlišujeme na několik druhů: úplnou, částečnou, ideografickou a pragmatickou synonymii.

První druh je úplná synonymie. Na úrovni lexikálního systému by se o úplné (totální, absolutní, striktní) synonymii dalo hovořit v případě naprosté shodnosti všech významových rysů slovníkových jednotek a z toho plynoucí stoprocentní zaměnitelnost těchto jednotek ve všech kontextech. Taková synonymie by však byla nefunkčním

luxusem, proto se jí jazyk ve snaze o ekonomičnost brání. I zdánlivě významově totožná slova, jako např. gól – branka, pokladna – kasa, brankář – gólman nejsou ve všech kontextech zcela zastupitelná nebo se v nich přinejmenším nevyskytují se stejnou frekvencí a v určitých kontextech je upřednostňována jedna z variant.⁵⁸

Další kategorie je částečná synonymie, která se překrývá se základními významovými rysy, ale lišící se rysy okrajovými, případně pragmatickými (emocionálním, pragmatickým či jiným) odstíněním, jsou na rozdíl od totálních synonym v lexikální rovině jazyka běžným jevem. Tradičně se hovoří o synonymii, ve skutečnosti však jde spíše o významovou podobnost.

U synonym ideografických se liší lexémy ve sféře nocionálního (věcného) významu. Označují buď velmi blízké skutečnosti, nebo tutéž skutečnost z odlišných hledisek.⁵⁹ Např. *nebojácny výkon – útočný výkon* (obojí znamená výkon hráčů v utkání, který přinesl výhru mužstvu, ale ve významu slova *nebojácny* je však zdůrazněna bojovnost, odvážnost, zatímco ve významu slova *útočný* především útočnost týmu). Podobně tomu je u výrazů *tribuna – sektor, pořadatel – ochranka*, apod.

Synonyma pragmatická – synonymní lexikální jednotky se nemusí lišit jen odstíny věcného významu, ale mohou se odlišovat také zobecněnými pragmatickými rysy. Pragmatickými příznaky se diferencují zejména synonyma emocionální a stylistická.⁶⁰

Synonyma emocionální vyjadřují především různé citové a hodnotící kladně nebo záporně orientované postoje mluvčích např. *řvát – fandit* nebo *nováček – zelenáč*. Do této kategorie synonym lze také zařadit eufemismy a dysfemismy.⁶¹

Synonyma stylistická se diferencují zejména možnostmi užití v různých prostředcích a v odlišně funkčně vymezených projevech. Mohou se lišit např. příznaky na ose hovorovost – neutrálnost – knižnost (neutr. *zahrát rohový kop* – hov. *kopat rohový kop*)⁶²

⁵⁸ *Příruční mluvnice češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995, s. 80

⁵⁹ *tamtéž*

⁶⁰ *Příruční mluvnice češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995, s. 81

⁶¹ *tamtéž*

⁶² *tamtéž*

Synonymie je vztah mezi jazykovými jednotkami, které mají ekvivalentní význam, odlišují se však svojí formou. Schopnost vyjádřit obdobný obsah formálně rozličným způsobem je jednou ze základních vlastností jazyka.⁶³

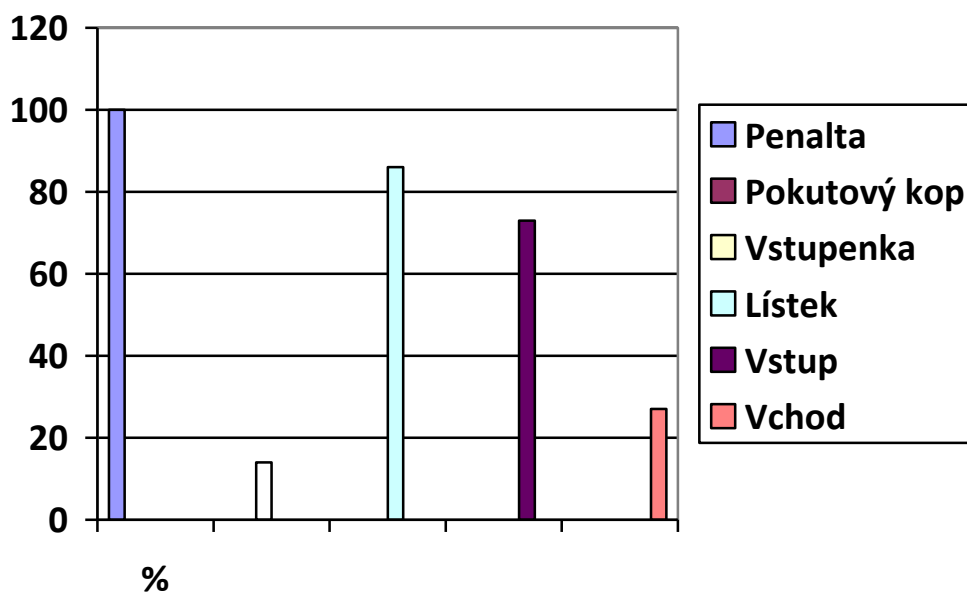
Pokladna	Kasa
Penalta	Pokutový kop
Stadion	Aréna
Vstup	Vchod
Hrotový útočník	Hroťák
Brankář	Gólman
Vstupenka	Lístek
Zápas	Utkání
Gól	Branka
Tým	Mančaft (němčina)
Centr	Přihrávka
Fanda	Fanoušek
Mínela	Chyba
Plichta	Remíza
Střídačka	Lavice
Vápno	Pokutové území
Stoper	Střední obránce

Tabulka č.1: Synonyma ve fotbalovém prostředí.

⁶³ *Příruční mluvnice češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995, s. 79

I. V další otázce měli dotazovaní uvést, které ze dvou výrazů používá častěji. Jednalo se o základní pojmy, které se běžně používají ve sportovním prostředí.

Slovo	% respondentů	Slovo	% respondentů
Pokladna	59	Kasa	41
Penalta	100	Pokutový kop	0
Stadion	100	Aréna	0
Vstup	73	Vchod	27
Hrotový útočník	40	Hroťák	60
Brankář	40	Gólman	60
Míč	82	Balón	18
Vstupenka	14	Lístek	86
Zápas	100	Utkání	0

Graf 4: Synonymní výrazy.

Interpretace odpovědí: Podle mého dotazníkového šetření můžeme zjistit, že některé základní synonymní pojmy mají absolutní převahu před jinými. Jedná se o pevně zakotvené názvy např. stadion před arénou. Tento výraz se do jazyka dostala později a dnes tak většina klubů pojmenovává své stadiony, kvůli sponzorům. Jiné pojmy používají účastníci dotazníku zhruba se stejnou mírou např. gólman a brankář, pokladna a kasa. Překvapivé zjištění bylo, že 100% respondentů častěji používá výraz zápas než utkání, které se spíše používá v tisku, médiích a literatuře.

II. Napadají vás ještě nějaká slova (spisovná, nespisovná), které se používají ve fotbalovém prostředí?

- **partyzánka** – útočná akce fanoušků, které má např. cíl ukrást vlajky
- **hattrick** – vstřelení tří branek v zápase jedním hráčem
- **stoper** – pozice hráče ve fotbale
- **holomajzna** – špatná hra, kterou mužstvo předvádí
- **bek** – pozice hráče ve fotbale (obránce)
- **čutálista** – fotbalista
- **brejk** – únik hráče spojený s protiútokem
- **jedenáctka** – základní sestava
- **kvalda** – kvalifikace např. na MS ve fotbale
- **nekopa** – špatný fotbalista
- **pressing** – tlak na soupeře
- **repre** – reprezentace
- **plichta** – remíza
- **plac** – hřiště, herní plocha
- **díra** – špatný brankář
- **centr** – pozice hráče, přihrávka
- **jesle, housle** – gól, který brankář dostane mezi nohama
- **mičuda, meruna** – fotbalový míč/balón

Interpretace odpovědí: V otevřené otázce mohli dotazovaní napsat, jakékoliv slova, která jsou typická pro sportovní prostředí a která často sami používají. Jednalo se většinou o nespisovné a slangové výrazy. Již na první pohled si můžeme všimnout tří základních věcí. První věc jsou anglicismy, které jsme přejali a používáme. Druhá věc je abreviace, kde je vidět, co největší úspora ve vyjadřování. Třetí věc, které si můžeme všimnout, že ke spoustě výrazů existuje několik dalších synonymních pojmů.

III. Co si představujete pod slovem ULTRAS?

V této znovu otevřené otázce mohli respondenti sami charakterizovat význam slova ultras, který se používá pro označení skupiny aktivně fandících fanoušků.

Odpovědi		
Fanoušci, kteří se starají o atmosféru na stadiónech	Věrní fanoušci a pevné jádro kotle	Životní styl Pyrotechnika Chorea
38 %	42 %	20 %

Interpretace odpovědí: V poslední otázce, kterou jsme si představili, jsme se zeptali respondentů, jak chápou přejatý výraz ultras, který se ve velkém měřítku používá po celém světě. Drtivá většina dotazovaných se shodla na tom, že se jedná o nejvěrnější fanoušky, tvořící komunitu kotle, která se stará o atmosféru na stadionech pomocí chorálů, pokřiků, choreografií a pyrotechniky. Pro tento výraz neexistuje žádný český ekvivalent, který by plnovýznamově jedním slovem popsal výraz ultras a odpovědi respondentů, proto bylo pro náš jazyk jednodušší pojem ultras převzít a používat ve fotbalovém prostředí.

10.4. Závěr dotazníkového šetření

Prokázalo se, že sportovní prostředí je velmi bohaté na expresivní jazykové výrazy, které jsou ve větší míře nespisovné a patří do kategorie slangu či argotu. Respondenti ve větším počtu odpověděli, že jim fotbalové prostředí zasahuje do života a ovlivňuje jeho život včetně jazyka. Nejzajímavější bylo vyhodnocovat četnost užívání synonymních výrazů u dotazovaných, kde byl vidět vliv přejímání slov s cizích jazyků a abreviace výrazů. Četnost užívání slangový a expresivních výrazů není ve větší míře než u jiných zájmových či pracovních skupin. Předmětem zkoumání mohla být i hanlivá slova, které jsou typická ve sportu, nejen mezi fanoušky. Často i hráči na hřišti se dopouštějí hanlivého urážení soupeře či pracovníků fotbalu. V rámci etiky jsme od tohoto zkoumání upustili, jelikož se stává, že hanlivé vyjadřování ovlivňuje emoce.

11. Projekt bakalářské práce – UNIVERZITA FOTBALU

Společně s kluby naší nejvyšší fotbalové ligy jsme uspořádali pro všechny příznivce sportu, zajímavou besedu nejen o terminologii ve sportovním prostředí. Každá beseda bude jednou za měsíc ve vybraném fotbalovém klubu v prostorách stadionu s osobnostmi z fotbalu, jazykovědci či archiváři. Navíc jako bonus pro návštěvníky bude doprovázená prohlídkou zázemí daného klubu.

Obr. 1: Oficiální logo projektu.

11.1. Forma projektu

Pro tento projekt formou besedy jsme se rozhodli hned z několika důvodů. Jedná se o přátelskou rozmluvu lidí, kteří se sešli, aby si pohovořili o tom, co je zajímavá. Každá beseda musí mít přednášející, kteří budou vést rozmluvu. Přednášející budou mít k dispozici podklady, které budou návštěvníky zajímat a obohatí je o nové poznatky. Beseda bude vedena volným stylem a s předpokladem, že hlavní slovo budou mít přednášející a posluchači prohodí nějakou, poznámku, připomínku nebo se na něco zeptají. Příprava na besedu nám zabere vždy měsíc, kdy se budeme muset domluvit na termínu s klubem, kde Univerzita fotbalu bude probíhat. Bude probíhat taky zajištění pracovních

podkladů pro výběr tématu a hlavně zajištění přednášejících, kteří mají k regionu a klubu nějaký vztah a zároveň i osobní poznatky.⁶⁴

Hlavní podklady pro naše besedy budou knihy, kroniky, fotografie, videa a archivní prameny, které se budeme snažit zajistit a co nejdůkladněji se s nimi seznámit. Beseda bude vedena v zábavném a informačním stylu, kdy po návštěvnicích nebudou požadovány vědomosti, ale mohou se zapojit do diskuse.⁶⁵

11.2. Základní informace ohledně besedy

Beseda se bude vždy odehrávat na stadionu, kde má sídlo daný klub. Jako bonus bude domluvena pro návštěvníky prohlídka stadionu včetně zázemí. Hlavní náplní besedy bude vždy sportovní terminologie a historie daného klubu – největší sportovní úspěchy. Na besedě bude vždy přítomna slavná osobnost klubu (hráči, funkcionáři, fanoušci, apod.).

11.3. Cíl a náplň projektu

Projekt má za úkol seznámit širokou veřejnost zábavným způsobem a zajímavostmi s jazykem, kterým se mluví ve fotbalovém prostředí. Jelikož máme za cíl naplnit každou besedu minimálně 50 návštěvníky, počítáme s bonusy, jako jsou autogramiáda hráčů, prohlídka stadionu apod. Každá beseda trvá 2 x 45 minut s 15 minutovou přestávkou, tedy přesně jako fotbalové utkání. První „poločas“ bude zaměřený na jazyk ve fotbalovém prostředí a druhá část na sportovní tematiku. Vstup na besedu je zadarmo, všichni vystupující vystupují bez nároku na honorář. Akci finančně podporuje vždy klub, který připraví zázemí.

Každá beseda bude mít nějaké téma. U naší první besedy, která se koná v Hradci Králové, se jedná o hlavní téma: „Proč Votroci?“ Budeme zde zkoumat vznik přezdívky, pomocí archivních pramenů a další jazykové zmínky o fotbale pod Bílou věží.

⁶⁴ BELJAKOV V. *Jak připravit a provést besedu*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1962 s. 7

⁶⁵ BELJAKOV V. *Jak připravit a provést besedu*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1962 s. 9

11.4. Propagace

Hlavní propagace besedy je vždy přes oficiální webové stránky klubu. Využity budou i facebookové stránky, kde je vytvořena událost. Jak událost na sociální síti vypadá, se můžete podívat na konci bakalářské práce v přílohách pod názvem Obrázek č. 2. V události na sociální síti návštěvníci besedy mohou zeptat na případné dotazy, ještě než beseda začne a sdělit nám i zpětnou vazbu s názory, připomínkami nebo pochvalou. Propagace bude i pomocí letáčků, které budou rozdávány návštěvníkům fotbalových utkání a reklama na projekt bude i v bulletinu, který vychází při každém domácím utkání.

11.5. První beseda v Hradci Králové

První beseda bude mít za cíl seznámit návštěvníky s výrazem „Votroci“. Budeme čerpat informace z knihy *SK Hradec Králové, aneb, Fotbal pod lízátky* od bývalého klubového archiváře Jiřího Kamprle:

„Přezdívka "Votrok" se v Hradci Králové vyskytuje asi od poloviny 19. století. Rozšířila se postupně na celé severovýchodní Čechy a na Pardubicko. Časem, pravděpodobně následkem migrace obyvatelstva, se přestala používat a udržela se pouze v Hradci Králové a okolí.

O původu zdánlivě hanlivého, ve skutečnosti však lichotivého oslovení je několik verzí. Po první světové válce se mnozí badatelé pokoušeli vypátrat dobu vzniku a osobu, která toto zvláštní oslovení prvně použila. Historický pramen chyběl a za základ k pátrání mohla sloužit pouze tradovaná ústní podání. Jejich jádrem většinou byla soudní pře obohacená podle fantazie každého vypravěče.

Jedna z verzí uveřejněna v "Kraji královéhradeckém" (bohužel bez udání autora) zní:

Populární ředitel kůru pan Fiala, muž osobitých vlastností a mohutné figury, stanul před "votroku". Byl z toho soud. Slavný soudní dvůr se marně snažil žalobce pohnouti ke smíru. A přece pan Fiala při vyhrál, když poprosil neúprosného protivníka o odpuštění těmito slovy: "Ale di, votroku, snad bys mne nechtěl připravit do kriminálu..." Žalovaný vyslovil své "votroku" s takovou něhou, že soudce vynesl osvobozující rozsudek s odůvodněním, že přezdívka "votroku" nemá v Hradci Králové urážlivého smyslu.

Vypravuje se, že pan Fiala se za šalamounské rozhodnutí soudci poděkoval těmito slovy: "Děkuji Vám, jste vy to votrok!" Tenkrát prý pan Fiala "votroka" hlasově zbarvil, jako by připínal soudci na prsa vyznamenání."⁶⁶

⁶⁶ KAMPRLE, Jiří. *SK Hradec Králové, aneb, Fotbal pod lízátky: 1905-1999*. Hradec Králové: SK Hradec Králové, 1999 s. 174

Na besedě budou přítomni: ředitel klubu FC Hradec Králové - Ing. Richard Jukl, vedoucí oddělení státního okresního archivu v Hradci Králové Mgr. Radek Pokorný, bývalý fotbalista Pavel Černý st. a zástupce z řad fanklubu. Beseda se bude odehrávat v zasedací místnosti na stadionu.

11.6. Časový harmonogram a program akce

18:00 - 18:10 – úvodní slovo, seznámení s hosty

18:10 – 18:45 – rozebírání výrazu „Votroci“ a jiných zajímavých pojmů

18:45 – 19:00 – přestávka

19:00 – 19:45 – promítání nejúspěšnějších úspěchů klubu, diskuse

19:45 – 20:00 – prohlídka stadionu včetně zázemí a hrací plochy

V první části, kdy se zaměříme na jazyk, se „žáci“ Univerzity fotbalu budou zabývat výrazem Votroci. Především etymologií výrazu, informací o jeho první zmínce a současné označení, které se používá i pro produkty na trhu či firmy. Budeme bádát i pomocí archivních pramenů, které budeme mít k dispozici od klubového kronikáře a ze státního okresního archivu v Hradci Králové.

V druhé části se budeme zabývat vznikem fotbalu v Hradci Králové, pak především vzpomínkami na působení Josefa Bicana, protože se jedná o velmi známého fotbalistu u nás i ve světě.⁶⁷ Dozvíme se i zajímavosti o poslání informace se stavem zápasu holubí poštou,⁶⁸ působení klubu na mezinárodní scéně, kdy Hradec Králové sehrál utkání i s kluby jako jsou Juventus Turín, Barcelona,⁶⁹ ale i na největší úspěchy a mistrovskou sezónu. Celá beseda bude doplněna projekcí s fotkami a články z novin, včetně videa a sestřihů z utkání. Na závěr našeho projektu bude bonusová prohlídka zázemí stadionu včetně šaten, kanceláří či možnosti přístupu na hrací plochu.

⁶⁷ KAMPRLE, Jiří. *100 let fotbalu pod Bílou věží*. Hradec Králové: FC Hradec Králové, 2006 s. 46

⁶⁸ KAMPRLE, Jiří. *100 let fotbalu pod Bílou věží*. Hradec Králové: FC Hradec Králové, 2006 s. 45

⁶⁹ KAMPRLE, Jiří. *100 let fotbalu pod Bílou věží*. Hradec Králové: FC Hradec Králové, 2006 s. 29

Závěr

V této práci jsem se rozhodl zabývat jazykovými prostředky a slovní zásobou, která se objevuje ve fotbalovém potažmo ve sportovním prostředí. Velkou výhodou pro mě bylo, že se v prostředí pohybuji již od roku 2007 a mohl jsem sám při psaní práce potvrdit fakty, které jsme zjišťovali i pomocí dotazníkového šetření. Lidský jazyk je komplexní soubor specifických znaků, funkcí a rysů, které ovlivňují slovní zásobu a soubor lexikálních jednotek užívaných jistým diferenciovaným společenským celkem v našem případě sportovním. Tato slovní zásoba dokáže velmi dobře charakterizovat současnou subkulturu kolem sportu, která se z jazykového hlediska nerozlišuje od jiných skupin obyvatelstva v takové míře, jak jsme si mohli myslet.

Užívání nespisovné češtiny, slangový výrazů, argotu, frazému, profesní mluvy a frazeologismů ve sportu je ve větší míře než mezi jinými skupinami obyvatelstva, ale není ničím neobvyklým či šokujícím. Kromě větší nespisovnosti některých výrazů a vulgarismů se jedná o jazyk naprosto srozumitelný každému z nás. V práci jsme se věnovali i vzniku nových slov, které obohacují slovní zásobu pomocí derivace, kompozice, abreviace či přejímek z cizích jazyků. Právě výpůjčky z cizích jazyků jsou v dnešní době globálního jazyka angličtiny velmi časté nejen ve sportovním prostředí.

Práce se zabývala i spisovnou a obecnou češtinou, kde jsou neustále stírány hranice a stále více pojmů proniká do spisovné češtiny. S tím souvisí i teze, jestli je obecná čeština spíše hovorová a spisovná psaná. Velmi zajímavé je používání expresivních výrazů, především ve sportovní publicistice, jak seriózních, tak bulvárních deníků. V dotazníku jsme pak mohli zjistit četnost užívání nejen synonymních výrazů, které jsou naprosto typické pro sportovní prostředí. V odpovědích od respondentů jsme mohli objevit všechny druhy synonymie, které jsme si rozdělili do příslušných skupin podle Příruční mluvnice češtiny. Dotazníkové šetření, které probíhalo přes měsíc, bylo vyplněno pouze lidmi, kteří se opravdu pohybují ve sportovním prostředí a mohli vyjádřit a napsat sportovní výrazy, které jsou pro ně typické, což jsem zmínil u jedné z otázek, kde byly všechny odpovědi respondentů vypsány.

Abychom širokou veřejnost informovali o stavu jazyka, kterým se mluví ve sportovním prostředí, vymysleli jsme projekt: Univerzita fotbalu. Zábavným způsobem společně s jazykovědci nebo archiváři se mohou návštěvníci besedy seznámit s výrazy, které jsou typické pro fotbalové prostředí a daný klub, kde se přednáška odehrává.

Na závěr bych chtěl zdůraznit, že výsledky práce nejsou zdaleka absolutní a šlo hlavně o nastínění problémů a přiblížení současné situace, která se neustále mění přesně jako vývoj slovní zásoby. Vývoj češtiny nejde zastavit a musíme se neustále přizpůsobovat a případně kodifikovat normy českého jazyka.

Seznam použitých pramenů a literatury

Literatura

- ČERNÝ, Jiří. *Úvod do studia jazyka*. Olomouc: Rubico, 1998. ISBN 978-80-7346-093-8.
- ZIMA, Jaroslav. *Expresivita slova v současné češtině: studie lexikologická a stylistická*. Praha: ČSAV, 1961.
- CHLOUPEK, Jan. *Dichotomie spisovnosti a nespisovnosti*. Brno : Univerzita J.E. Purkyně, 1986.
- NEBESKÁ, Iva. *Jazyk norma a spisovnost*. Praha:Univerzita Karlova v Praze, 2003. ISBN 80-246-0688-7.
- HAVRÁNEK, Bohuslav. *Vývoj českého spisovného jazyka*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1979.
- SCHAFFER, Petr. *Počátky fotbalu ve světě*. Brno: Masarykova univerzita, 2007.
- KAMPRLE, Jiří. *SK Hradec Králové, aneb, Fotbal pod lízátky: 1905-1999*. Hradec Králové: SK Hradec Králové, 1999.
- *Příruční mluvnice češtiny*. 1. vyd. Praha: Nakladatelství Lidové noviny, 1995. ISBN 80-7106-134-4.
- BACHMANNOVÁ, Jarmila. *Encyklopedický slovník češtiny*. Praha: Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-484-X.
- ČERMÁK, František. *Jazyk a jazykověda: přehled a slovníky*. 3. vyd. Praha: Univerzita Karlova, nakladatelství Karolinum, 2001. Učební texty Univerzity Karlovy v Praze. ISBN 978-80-246-0154-0.

- KAMPRLE, Jiří. *100 let fotbalu pod Bílou věží*. Hradec Králové: FC Hradec Králové, 2006.
- BELJAKOV V. *Jak připravit a provést besedu*. 1. vyd. Praha: Státní nakladatelství politické literatury, 1962.
- HUBÁČEK, Jaroslav. *O českých slanzích*. 2. dopl. a přeprac. vyd. Ostrava: Profil, 1981.
- HALADA, Jan a Barbora OSVALDOVÁ. *Encyklopedie praktické žurnalistiky*. 1. vyd. Praha: Libri, 1999. ISBN 80-85983-76-1.
- SUK, Jaroslav. *Několik slangových slovníků*. Praha: Inverze, 1993. ISBN 80-900632-9-2.
- HUGO, Jan. *Slovník nespisovné češtiny: argot, slangy a obecná mluva od nejstarších dob po současnost: historie a původ slov*. 3., rozš. vyd. Praha: Maxdorf, 2009. ISBN 978-80-7345-198-1
- FILIPEC, Josef a František ČERMÁK. *Česká lexikologie*. 1. vyd. Praha: Academia, 1985

Elektronické zdroje

- Několik poznámek k nejazykovým a jazykovým prostředkům v současném bulvárním a tzv. seriózním tisku. *Naše řeč*. [online]. 2002 [cit. 2016-04-04]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7698>
- Poznámky k problematice argotu a slangů. *Slovo a slovesnost*. [online]. 1973 [cit. 2016-04-05]. Dostupné z: <http://sas.ujc.cas.cz/archiv.php?art=3943>
- K původu termínů slang, argot, hantýrka a žargón. *Naše řeč*. [online]. 1984 [cit. 2016-04-05]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=6239>
- HRONEK, Jiří. Poznámky k mluvené češtině. *Naše řeč*. [online]. 1992 [cit. 2016-04-04]. Dostupné z: <http://nase-rec.ujc.cas.cz/archiv.php?art=7072>
- iSport.cz. *ISport.cz*. [online]. 10.11.2009 [cit. 2016-04-05]. Dostupné z: <http://isport.blesk.cz/clanek/fotbal-gambrinus-liga-rocnik-09-10/83443/smicer-nebyl-stistko-ale-pan-fotbalista.html>
- iSport.cz. *ISport.cz*. [online]. 22.6.2012 [cit. 2016-04-05]. Dostupné z: <http://isport.blesk.cz/clanek/fotbal-reprezentace-euro-2012/125441/hodnoceni-fotbalistu-proti-portugalsku-nadeji-drzel-cech-plasil-ztracel-mice.html>

Zdroje příloh

- **Obrázek 1:** Logo Univerzity fotbalu – vlastní tvorba
- **Obrázek 2:** UNIVERZITA FOTBALU. *Facebook.com*. [online]. 31.3.2016 [cit. 2016-04-04]. Dostupné z: <https://www.facebook.com/events/1521470761490606/>
- **Obrázek 3:** – Místnost pro besedu v Hradci Králové - Soukromá sbírka pracovníka klubu FC Hradec Králové – David Solnař
- **Obrázek 4:** - Místnost pro besedu v Hradci Králové – Soukromá sbírka pracovníka klubu FC Hradec Králové – David Solnař
- **Článek č. 1:** Fotbal. *iSport.cz*. [online]. 22.3.2014 [cit. 2016-04-04]. Dostupné z: <http://isport.blesk.cz/clanek/fotbal-gambrinus-liga-rocnik-13-14/198812/sparta-vydrela-v-ostrave-remizu-zachranil-ji-stridajici-zolik-julis.html>
- **Článek č. 2:** Fotbal. *idnes.cz*. [online]. 13.4.2016 [cit. 2016-04-04]. Dostupné z: http://fotbal.idnes.cz/ostava-sparta-21-kolo-gambrinus-ligy-dvw-/fotbal.aspx?c=A140321_154130_fotbal_min
- **Přesné znění dotazníku:** Dotazník k Bakalářské práci – Specifika slovní zásoby fotbalového prostředí. *Google.com*. [online]. 31.3.2015 [cit. 2016-04-04]. Dostupné z: <https://docs.google.com/forms/d/16JT0mbcjZrqW2oVrX7rOyIIVEcggqQVo0HMkpjujgU/viewform>

Přílohy

The image shows a screenshot of a Facebook event page titled "UNIVERZITA FOTBALU". The event is organized by David Macoun and is scheduled for May 17th at 18:00 at the stadium in Hradec Králové. The event description includes details about a football-themed educational project. The right sidebar shows 37 participants, 0 potential participants, and 4 invitations. It also lists invited friends: Roman Bizon Acab, Šimon Dušek, and Nikolka Zubová. Related events are also visible at the bottom.

UNIVERZITA FOTBALU

17 KVĚT. UNIVERZITA FOTBALU

Soukromá · Pořádá David Macoun

Pořadatel

17. květen v 18:00

Stadión pod lízátky, Hradec Králové
50009 Hradec Králové [Zobrazit mapu](#)

Společně s klubem FC Hradec Králové představujeme nový unikátní vzdělávací projekt, jehož první ročník se uskuteční v prostorách Malšovickém stadionu v úterý 17.5.2016 od 18:00.

◀ Co je to Univerzita fotbalu? ▶
Společný projekt jazykovědců, sportovců a studenta UHK o terminologii a sportovním prostředí ve fotbale.

◀ Pro koho je Univerzita určená? ▶
Pro každého fanouška i sportovce, který chce vědět víc a zároveň je ochoten si přiznat, že neví všechno, ačkoliv má již základní školu (mnohdy i dávno) za sebou.

◀ Kdy je výkop? ▶
úterý 17.5.2016 od 18:00

◀ Kde? ▶
Prostory Malšovického stadionu v Hradci Králové, kde nás pak čeká i společná prohlídka zázemí včetně šaten a přístupu na trávník.

◀ Hrací čas? ▶
2 x 45 minut, přestávka 15 minut, v případě potřeby prodloužení.

◀ Hráči v poli? ▶
Ředitel klubu Ing. Richard Jukl, vedoucí oddělení státního okresního archivu v Hradci Králové Mgr. Radek Pokorný, bývalý fotbalista Pavel Černý st. a zástupce z řad fanklubu.

◀ Proč přijít? ▶
Jedinečná možnost vydat se na cestu do historie Vašeho milovaného klubu vrátit se z ní bohatší o spoustu poznatků, vědomostí a zajímavostí!

Daniel, Baris a další (34) se zúčastní.

37 zúčastní se 0 možná 4 pozvaní

Poslat zprávu účastníkům

POZVAT PŘÁTELE

+ Přidat přátele k této události

	Roman Bizon Acab	
	Šimon Dušek	
	Nikolka Zubová	

[Zobrazit další přátele](#)

SOUVISEJÍCÍ UDÁLOSTI

FC Hradec Králové - FC Sellier...
17:00 v Stadión pod lízátky, Hra...
Zúčastní se (Přátelé (2))
Zajímá mě to - Zúčastním se

Otevřený TRY OUT!
čtvrtek v Stadión pod lízátky, Hra...
Martin Stašek se zúčastní
Zajímá mě to - Zúčastním se

Obr. 2: Oficiální událost na besedu vytvořena přes sociální síť.

Obr. 3: Místnost pro besedu v Hradci Králové.

Obr. 4: Místnost pro besedu v Hradci Králové.

Článek č.1

Sparta vydřela v Ostravě remízu, zachránil ji střídající žolík Juliš (isport.cz)

Fotbalisté Baníku Ostrava remizovali v sobotním utkání 21. kola Gambrinus ligy se Spartou Praha 1:1. Letenští jsou dál suverénně v čele tabulky, druhá Plzeň může v neděli jejich náskok stáhnout na osm bodů. Sparta neprohrála v nejvyšší soutěži už 23 utkání v řadě.

Souboj poslední Ostravy s první Spartou přinesl ve 21. kole fotbalové ligy překvapivou remízu 1:1. Baník měl po gólu Dávida Škutky na dosah skalp lídra tabulky, ale od první prohry v sezoně Pražany deset minut před koncem ochránil prvním ligovým gólem Lukáš Juliš.

Zápas skončil s dvacetiminutovým zpožděním kvůli poločasovému řádění chuligánů, proti kterým na tribunách zasahovala policie.

Ostravské sliby nezůstaly jen na papíře. Baník se favoritovi vzepřel aktivní hrou, při níž nebyl prostor pro spartánský tlak. Hosté byli častěji u míče, ale to bylo všechno, s čím se mohli spokojit, a v úvodní půlhodině na Pavlenku pořádně nevystřelili.

Domácí kontry měly nádech nebezpečí. K dokonalosti je v 33. minutě mohl dovést Štěpán, ale po brejku s Kukecem trefil tyč za překonaným Vaclíkem a odražený balon poslal Krmenčík vysoko nad. Hned z protiútoků dunělo břevno i na druhé straně: Matějovský se do míče opřel z dvaceti metrů a Pavlenku zastoupila branková konstrukce.

Teprve v závěrečné pětiminutovce první půle přichystala letenská ofenzíva domácím horké chvílky. Lafatovu teč z několika metrů reflexivně nohou vyrazil Pavlenka a pravou rukou vytáhl i Kadeřábkovu dorážku. Baník si ale více hru Sparty vnutil nenechal. Těsně před pauzou ji z dalšího brejku provětral Krmenčík, jenže velkou příležitost pokazil hrubě nepovedenou střelou.

O poločase hrozilo, že kvůli výtržnostem fanoušků bude zápas předčasně ukončen, nakonec však se zpožděním druhá půle začala. Na ostravskou defenzívu i nadále neplatil spartánský postupný útok. Zhuštěný střed pole se tak pokusil prostoupit individuálním průnikem

Matějovský, ale z dobré parkety mu rána nesesla a o metr minula pravou tyč.

Sparta dnes byla zranitelná z rychlých protiútoků. Třetí bleskový výpad už Baníku vyšel: Foltýnovu technickou střelu po Gregušově lobu za obranu Vaclík vyškrábl jen ke Škutkovi a bývalý slávista zblízka otevřel skóre.

Ostrava se pak pod zvýšenou iniciativou Sparty byla nucena stáhnout do obranné ulity, ale výrazná územní převaha byla jalová. Pražané dokázali otevřít defenzívu soupeře poprvé prakticky až v 79. minutě a střídající Juliš po Krejčího centru z levé strany tečovanou střelou hned i srovnal. Prosadil se tak při svém třetím ligovém startu, během kterých nasbíral 41 minut na hřišti.

Baník i v závěru úpěl pod náporem lídra, Konaté se po rohu dral ke gólovému voleji, ale trefil jen ruku domácího Frydrycha, situace však penaltou neskončila. Ostrava se už ubránila, a i když protáhla čekání na výhru na dvanáct utkání, tak v boji o záchranu získala cenný bod. Proti Spartě zabodovala po čtyřech letech.

Článek č. 2

Ostrava - Sparta 1:1, lídra v závěru spasil střídající Juliš (idnes.cz)

Poslední obral o body prvního. Ostravští fotbalisté po vynikajícím výkonu remizovali se Spartou 1:1, když ještě jedenáct minut před koncem vedli. Pak však vyrovnal střídající Juliš a v závěru sudí Hrubeš neodpískal proti domácí penaltu za evidentní ruku.

Sparta má sice před druhou Plzní jedenáctibodový náskok, ale její rival nedělní duel v Olomouci k dobru.

Ostrava sice protáhla čekání na výhru na dvanáct utkání, ale v boji o záchranu získala cenný bod. Proti Spartě zabodovala po čtyřech letech.

"Jsem rád, že jsme byli Spartě důstojným soupeřem a hráčům se nerozklepala kolena. Sparta měla více ze hry v poli, ale v tom jsme se jí ani nesnažili konkurovat. Naším cílem bylo chodit do brejků, být nebezpeční a odvážnou hrou to k něčemu dotáhnout," řekl ostravský trenér František Komňacký.

Zápas provázely masivní výtržnosti, druhá půle začala s více než dvaceti minutovým zpožděním. Líp ji začali hosté, ale inkasovali po pěkné akci a dorážce Škutky. Hosté se vrhli do útoku, ale nedokázali se probít do šancí. Jednu z mála po průniku Krejčího využil Juliš, jemuž pomohla i teč domácího obránce.

Ostravské sliby nezůstaly jen na papíře. Baník se favoritovi vzepřel aktivní hrou, při níž nebyl prostor pro spartánský tlak. Hosté byli častěji u míče, ale to bylo všechno, s čím se mohli spokojit, a v úvodní půlhodině na Pavlenku pořádně nevystřelili.

Domácí kontry měly nádech nebezpečí. K dokonalosti je v 33. minutě mohl dovést Štěpán, ale po brejku s Kukecem trefil tyč za překonaným Vaclíkem a odražený balon poslal Krmenčík vysoko nad. Hned z protiútoku dunělo břevno i na druhé straně: Matějovský se do míče opřel z dvaceti metrů a Pavlenku zastoupila branková konstrukce.

Teprve v závěrečné pětiminutovce první půle přichystala letenská ofenzíva domácím horké chvílky. Lafatovu teč z několika metrů reflexivně nohou vyrazil Pavlenka a pravou rukou vytáhl i Kadeřábkovu dorážku. Baník si ale více hru Sparty vnutit nenechal. Těsně před

pauzou ji z dalšího brejku provětral Krmenčík, jenže velkou příležitost pokazil hrubě nepovedenou střelou.

O poločase hrozilo, že kvůli výtržnostem fanoušků bude zápas předčasně ukončen, nakonec však se zpožděním druhá půle začala. Na ostravskou defenzivu i nadále neplatil spartánský postupný útok. Zhuštěný střed pole se tak pokusil prostoupit individuálním průnikem Matějovský, ale z dobré parkety mu rána nesedla a o metr minula pravou tyč.

Sparta dnes byla zranitelná z rychlých protiútoků. Třetí bleskový výpad už Baníku vyšel: Foltýnovu technickou střelou po Gregušově lobu za obranu Vaclík vyškrábl jen ke Škutkovi a bývalý slávista zblízka otevřel skóre.

Ostrava se pak pod zvýšenou iniciativou Sparty byla nucena stáhnout do obranné ulity, ale výrazná územní převaha byla jalová. Pražané dokázali otevřít defenzivu soupeře poprvé prakticky až v 79. minutě a střídající Juliš po Krejčího centru z levé strany tečovanou střelou hned i srovnal. Prosadil se tak při svém třetím ligovém startu, během kterých nasbíral 41 minut na hřišti.

Baník i v závěru úpěl pod náparem lídra, Konatého se po rohu položil do míče, ale střelou zastavila ruka domácího Frydrycha....

"Nemůžeme být spokojeni. Abyste porazili tým ze spodní části tabulky, jenom fotbalovost nestačí. Bylo to vidět hlavně v prvním poločase, kdy míra nasazení a odhodlání byla na straně domácích. Baník byl blízko ke gólu, měl příležitosti a náš celkový obraz hry nebyl na takové úrovni, jakou bychom si představovali," poznamenal spartánský trenér Vítězslav Lavička

Přesné znění dotazníku

Dobrý den,

jsem studentem Univerzity Hradec Králové, oboru Literární dokumentaristika a teorie čtenářství. Název mé závěrečné práce se jmenuje Specifika slovní zásoby fotbalového prostředí. Dotazník se týká především jazyka, kterým se mluví ve fotbalovém prostředí (fanoušci, hráči, tisk, média). Vyplnění dotazníku by Vám mělo zabrat max. 10 minut a je zcela anonymní.

Předem Vám chci poděkovat za vyplnění dotazníku.

Jaké je Vaše pohlaví?

- Muž
- Žena

Kolik Vám je let?

- méně než 18 let
- 18 - 25 let
- 26 - 40 let
- 40 - 50 let
- 50 let a více

Jaký je Váš hlavní pracovní poměr?

- Student
- Zaměstnanec
- Nezaměstnaný
- OSVČ
- Důchodce

Hrajete závodně fotbal?

- Ano
- Ne

Jakému fotbalovému klubu fandíte?

Nepovinná otázka (odpověď napište prosím do pole)

.....

V jakém kraji bydlíte?

- Hlavní město Praha
- Středočeský kraj
- Královéhradecký kraj
- Liberecký kraj
- Ústecký kraj
- Karlovarský kraj
- Ústecký kraj
- Plzeňský kraj
- Jihočeský kraj
- Kraj Vysočina
- Pardubický kraj
- Olomoucký kraj
- Jihomoravský kraj
- Moravskoslezský kraj
- Zlínský kraj

Jak často navštěvujete zápasy svého klubu?

Prosím, berte v úvahu domácí i venkovní utkání.

- Všechny zápasy
- 75% - 100% zápasů
- 50% - 75% zápasů
- 25% a méně zápasů

Kde je "vaše" nejčastější místo na stadionu?

Můžete zvolit více odpovědí

- V kotli
- Mezi sedícími diváky a fanoušky
- VIP sektory
- Sektor pro média a tisk

Myslíte si, že lidé, kteří chodí na fotbal či pracují ve fotbalovém prostředí, tvoří subkulturu, která je specifická svými znaky?

(např. jazykem, kterým se vyjadřují, stylem života, normami apod.)

- Ano
- Nevím, nedokážu posoudit
- Ne

Co Vás na fotbalovém prostředí baví?

Může být více odpovědí

- Pracuji ve fotbalovém prostředí (hráč, média, pracovník v klubu)
- Emoce a atmosféra
- Kamarádi, přátelé - "druhá rodina"
- Radost ze hry
- Možnost se odreagovat
- Životní styl
- Jiné:

Co si představujete pod slovem ULTRAS?

odpověď napište prosím do pole

.....

Vyberte prosím častější variantu slova, kterou používáte. .

- Pokladna
- Kasa

Vyberte prosím častější variantu slova, kterou používáte.

- Penalta
- Pokutový kop

Vyberte prosím častější variantu slova, kterou používáte.

- Stadion
- Aréna

Vyberte prosím častější variantu slova, kterou používáte.

- Vstup
- Vchod

Vyberte prosím častější variantu slova, kterou používáte.

- Hrotový útočník
- Hroťák

Vyberte prosím častější variantu slova, kterou používáte.

- Míč
- Balón

Vyberte prosím častější variantu slova, kterou používáte.

- Brankář
- Gólman

Vyberte prosím častější variantu slova, kterou používáte.

Mužstvo právě vstřelilo gól/branku

- Gól
- Branka

Vyberte prosím častější variantu slova, kterou používáte.

- Vstupenka na fotbal
- Lístek na fotbal

Vyberte prosím častější variantu slova, kterou používáte.

- Zápas
- Utkání

Myslíte si, že Vás ovlivňuje fotbalové prostředí ve vyjadřování v životě?

- Určitě ano
- Spíše ano
- Nevím, nedokážu posoudit
- Spíše ne
- Určitě ne

Napadají vás ještě nějaká slova (spisovná, nespisovná), které se používají ve fotbalovém prostředí? (např. centr, přímák, grilovačka...)

.....

Máte-li jakékoliv připomínky, dotazy či návrhy k dotazníku, můžete je zapsat do pole pod textem. Děkuji za vyplnění dotazníku.

.....